

Okul Öncesi Dönem Çocukların Öykülerinin Bağlanma Kuramına göre Niteliksel Değerlendirmesi***

Ege Akgün*, Denis Mellier**

Qualitative Evaluation of Content of the Stories Told by Preschool Children's according to Attachment Theory

Özet

Bu çalışmada amaç, farklı kültürlerden gelen çocukların anlattıkları öykülerin içeriğinin belirlenmesi ve bağlanma stillerine göre değerlendirilmesidir. Araştırmanın çalışma grubunu 44 çocuk oluşturmaktadır. Bu çocuklardan 20'si Fransız ve 24'ü Türk uyruğundandır. Çocukların demografik özelliklerine bakıldığında araştırmada 22 kız ve 22 erkek çocuk yer almıştır. Araştırmanın verileri 2011-2012 öğretim yılında Besançon-Fransa ve Ankara-Türkiye'de toplanmıştır. Verilerin toplanması amacıyla araştırmacı tarafından çocuklara bireysel olarak uygulanan Bağlanma Öykü Tamamlama Testi (BÖTT) kullanılmıştır. Verilerin analizinde nitel araştırma yöntemlerinden içerik analizi kullanılmıştır. Araştırmanın bulgularına göre Türk ve Fransız çocukların öykü içeriklerinin benzerlik gösterdiği görülmektedir. Öykü içerikleri değerlendirilerek ilgili alan yazın ışığında tartışılmıştır.

Anahtar kelimeler: Okul öncesi, bağlanma temsili, öykü

Abstract

The purpose of this study is to determine the content of the stories told by children from different cultures, to evaluate stories based on secure-insecure attachment style. The participants of this study are 44 children, i.e. 20 French and 24 Turkish children and 22 children were female and 22 were male. The data were collected from Besancon, France and Ankara, Turkey in the academic year 2011-2012. Attachment Story Completion Task was used for data collecting. The researcher carried out the Attachment Story Completion Task procedure with children. Content Analysis was used for data analysis. According to the findings of the study, Turkish and French children is similar to the story content. The contents of the stories has been evaluated and discussed with literature.

Keywords: Preschool, attachment representation, story

* Yrd. Doç. Dr., Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Fakültesi, Okul Öncesi Eğitimi Anabilim Dalı, akgun@ankara.edu.tr

** Prof. Dr., Université de Franche-Comté, UFR SLHS, Département et Laboratoire de psychologie, denis.mellier@univ-fcomte.fr

*** Araştırmanın Fransa bölümünün gerçekleştirilmesinde destek veren Monsieur B. Sir ve Monsieur J. P. Levain'e, gerekli onayı veren l'Académie du Doubs'a, Türkiye bölümünde yer alan okul müdür ve öğretmenlerine ve özellikle araştırmaya katılan tüm çocuklara ve ailelerine teşekkür ediyoruz.

Giriş

Bowlby, yenidoğanın bakım, korunma ve sosyal gereksinimini karşılayan kişi ile duygusal bir bağ kurmasına yol açan ilişkiyi bağlanma olarak tanımlamaktadır. Buna göre bağlanma figürü ile yaşanan bu deneyimler içsel çalışan modelleri (internal working models) oluşturmaktadır. İçsel çalışan modellerin içeriğini bağlanma figürünün bilinçsiz temsilleri ve bireyin kendisi ve diğerleri hakkındaki bilişleri oluşturur. Zamanla çocuk, bu modeller yoluyla güvenlik duygusunu içselleştirir. Bu ilişki sembolik olarak beyinde varlığını sürdürerek çocukların diğerleri hakkındaki beklentilerini, inanç, davranış ve sosyal etkileşimlerini etkileyebilmektedir (Bowlby, 1999; 2011; Cassidy & Berlin, 1994; Crittenden, 1990).

Bowlby bağlanmada içsel çalışan modellerin gelişimi açısından çocuğun 6 ay - 5 yaş arasını hassas bir dönem olarak tanımlamıştır. Daha sonraki ilişki ya da yaşam koşullarındaki değişiklikler bağlanmanın kalitesini etkileyebilir ancak bu modeller daha ziyade karardır, güvenlik ve güvensizlik kalıpları süreklilik gösterebilmektedir. Bağlanma figürüne yönelik zihinsel bağlanma temsilleri bu sürecin sürekliliğinden sorumlu temel bir faktör olarak sayılabilir (Bowlby, 1999; 2011; Grossmann & Grossmann, 1998). Bir çocuğun ebeveyni ile güvenli bağlanma temelinde gelişen olumlu modeller daha sonraki sosyal ilişkilerini de olumlu yönde etkilemektedir. Güvenli bağlanmış çocuklar güvensiz çocuklara göre ilişkileri daha fazla olumlu, karşılıklı ve destekleyici olarak algılar; işbirliği, empati gibi daha fazla olumlu sosyal davranışlara sahip olurlar (Bowlby, 2011, Cassidy, Kirsh, Scolton, & Parke, 1996; Ooi, Ang, Fung, Wong, & Cai, 2006).

Bu çocukların güvensiz çocuklara göre kendilerine yönelik algıları daha olumludur ve diğerleri ile daha kolay ilişki kurabilmektedirler (Grossman & Grossman, 1991; Sroufe, Egeland, & Carlson, 1999). Bağlanmanın niteliği okulöncesi yaşlarda duygu düzenlemeyi desteklemektedir, özellikle yeni durumlarla başa çıkmada kendi kapasitesine güven geliştirirler (Mikulincer & Arad, 1999; Steen & Goussé, 2011).

Bebek ve bağlanma figürü arasındaki bağlanma, ayrılma ve kavuşma davranışları ölçülürken dikkatli olunması ve kültürel duyarlılığı olan ölçütler kullanılması önem taşımaktadır (Rothbaum ve Morelli, 2005; Waters ve Cummings, 2000; Trawick-Swith, 2013). Çocukların bağlanma stillerini belirlemede üç yaşından küçük çocuklarda yabancı ortam deneyi, davranış analizi gibi yöntemler kullanılırken daha büyük çocuklarda bağlanma temsillerini belirlemek için bebek oyunları, hikâye tamamlama gibi yaklaşımlar kullanılmaktadır (Goldwyn, Stanley, Smith, & Green, 2000; Green, Stanley, Smith, ve Goldwyn, 2000). Çünkü üç yaşından büyük çocukların bilişsel gelişimleri ve sembolik düşünme becerileri sayesinde sosyal duygusal ge-

lişim özellikleri de yeniden tanımlanmaya başlar. Bu çocuklar daha küçük yaştaki çocuklara göre gelişmiş dil ve bilişsel kapasiteleri sayesinde duygusal durum ya da sorunlarını sembolik oyunlarında sergileyebilirler ya da öykülerinde anlatabilirler (Marvin & Britner, 1999). Bu öyküler sayesinde çocukların iç dünyasını anlamak mümkün olabilmektedir. Bağlanmanın yaşam boyu devam eden etkilerinin açıklanabilmesi için, davranışsal bileşenlerinin yanı sıra zihinsel temsiller boyutu ile ilgili olarak bağlanma yaşantılarıyla ilgili genellenmiş olay temsilleri ya da zihinsel senaryoların değerlendirilmesi ve anlaşılması önem taşımaktadır. Bağlanma temsillerinin ham malzemesi olan bu senaryolar, temsillerin içinde varlığını sürdürerek gerekli durumlarda etkin hale gelebilmektedir (Waters ve Waters, 2006; Uluç ve Öktem, 2009).

Çocuklara verilen öyküler, çocuklarda kaygı düzeyini artıracak unsurlar barındırır ve bu durumda çocukların öyküleri nasıl tamamladıklarının belirlenmesi amaçlanır. Kaygı veren durumların yer aldığı hikâyelerle karşılaştıklarında, güvenli ve güvensiz bağlanmış çocukların öykülerinin içerikleri farklılık göstermektedir. Güvenli bağlanmış çocuklar bakıcıyla ilişkileri içerisinde kendilerini güvende hissettiklerinden dolayı kaygı yaratan durumlarda bir yetişkinin desteğini istemede bir zorluk yaşamazlar, güvensiz bağlanmış çocuklar ise bu durumlarla başa çıkamadıklarında öykülerine bunu yansıtmaktadırlar.

Alan yazında güvenli yer senaryoları yaklaşımına göre okul öncesi dönem çocuklarının öykülerinin değerlendirildiği çalışmalar yer almaktadır. Araştırmacıların bu çalışmalarda benlik, sosyal beceriler ve dışsal davranışlar, davranış problemleri gibi çocuğun özellikleri (Laible, Carlo, Torquati, & Ontai, 2004; Gloger-Tippel, König, & Lahl, 2008; Gilissen, Bakermans-Kranenburg, van IJzendoorn, & Linting, 2008; Verschueren, & Marcoen, 1999) ya da annelik uygulamaları, annede ruh sağlığı, depresyon, hapiste olma, boşanma, evlat edinme gibi ailenin özellikleri (Greig, & Howe, 2001; Goodman, Aber, Berlin & Brooks-Gunn, 1998; Miljkovitch, Pierrehumbert, Bretherton, Halfon, 2004; Page, & Bretherton, 2001; Poehlmann, 2005; Steele, Hodges, Kaniuk, Hillman, & Henderson, 2003; Trapolini, Ungerer, & McMahan, 2007) ile ilgili çeşitli değişkenlerle çocukların bağlanma temsilleri ile ilişkisini değerlendirdikleri görülmektedir. Ancak ülkemiz alan yazınına bakıldığında bu çalışmaların oldukça sınırlı sayıda olduğu görülmektedir (Çalışır, 2008; Türköz, 2007; Uluç, 2005; Uluç ve Öktem, 2009, 2010).

Kağıtçıbaşı'na göre (2012) çocuk ve bağlanma figürü arasındaki ilişkide evrim temelli bir evrensellik vardır. Bağlanma kuramının farklı kültürlerde geçerliliğini destekleyen çalışmalar da bağlanma özelliklerinin evrenselliğine katkı olarak görülebilir (Grossmann & Grossmann, 1990; Van IJzendoorn,

Schuengel, & Bakermans-Kranenburg, 1999). Ancak bu ilişkinin belirli davranışsal belirtilerine yüklenen anlamlar hem neden hem de sonuçlar bakımından bağlamsal farklılıklar gösterebilir. Örneğin yabancı ortam deneyi gibi çocukların davranışlarından bağlanma stillerini belirleyen çalışmalarda doğu kültürlerinden gelen çocukların davranışları farklı bir kültür yapısı temel alınarak bakıldığında güvensiz bağlanma özellikleri olarak değerlendirilebilmekte, çocukların davranışları farklı yorumlanabilmektedir (Kağıtçıbaşı, 2012; Mizuta, Zahn-Waxler, Cole & Hiruma; 1996). Bu farklılıkların toplumların kültürel değer yönelimlerindeki özelliklerden kaynaklandığı düşünülebilir. Örneğin bireyci toplumlarda yetişen bireyler daha özerk benlik kurgusu geliştirebilirken toplulukçu toplumlarda yetişen bireyler daha ilişkisel bir benlik kurgusu geliştirmektedirler. Bu görüşe göre batı kültüründe genelde, benlik kurgusu gelişimi ile ilgili kültürel amaçlar başkalarından ayrılmayı, özerk ve bağımsız olmayı vurgularken doğu toplumlarında başkalarıyla bütünleşme, aile bağları ve ilişkisellik önemli kültürel amaçlar olarak belirtilmektedir (Markus ve Kitayama 1991; Sampson 2000).

Bireycilik-toplulukçuluk ayrımı açısından Fransa batı toplumunda yer aldığından dolayı bireyci bir toplum olarak tanımlanabilirken Türkiye genel olarak toplulukçu bir toplum olarak sınıflandırılmakta ve Türkiye'deki sosyo-kültürel bağlam geleneksel yakın bağların önemli olduğu bir kültür olarak tanımlanmaktadır (Hofstede 2001). Bu doğrultuda farklı kültürlerden özellikle kültürel değer yönelimleri farklı toplumlardan gelen çocuklarla yapılan çalışmaların alana katkı getireceği düşünülmektedir.

Bu çalışmada amaç, farklı kültürlerden gelen çocukların anlattıkları öykülerin içeriğinin belirlenmesi, güvenli-güvensiz bağlanma stiline göre değerlendirilmesidir.

YÖNTEM

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubu 44 çocuktan oluşmaktadır. Bu çocuklardan 20'si (% 45,5) Fransa ve 24'ü (% 54,5) Türkiye'de yaşamaktadır. Çocukların demografik özelliklerine bakıldığında araştırmada 22 Kız ve 22 erkek çocuk yer almıştır. Araştırmaya katılan çocuklar 54-72 ay arasında yer almaktadır. Çocuklara Fransa'da bir, Türkiye'de iki olmak üzere üç farklı okul öncesi eğitim kurumundan ulaşılmıştır. Bu okullar sosyo ekonomik düzey olarak benzer özellik gösteren ailelerin devam ettiği ve şehir merkezinde yer alan okullardır. Bu sayede aile yapılarından kaynaklanan farklılıkların oluşması önlenmiştir.

Veri Toplama Aracı

Bağlanma Öykü Tamamlama Testi (BÖTT): Bretherton, Ridgeway ve Cassidy (1990) tarafından geliştirilen bu test çocukların anlattığı öykülerin değerlendirilerek çocuklarda bağlanma temsillerinin belirlenmesi amacıyla kullanılmaktadır. Test çocuk tarafından tamamlanması beklenen beş yarım öyküden oluşmaktadır, ayrıca çocuğun alışma sürecinden kaynaklanabilecek farklılıkları önlemek amacıyla puanlamaya katılmayan yansız bir ısınma öyküsü yer almaktadır. Bağlanmayla ilişkili bu beş öyküde, öykü içeriğinin yarattığı kaygı aracılığıyla çocuğun bağlanma örüntülerinin belirlenmesi amaçlanmaktadır. Öykü temaları çeşitli bağlanma senaryolarına yöneliktir ve şu şekilde sıralanmıştır. (1) çocuk yemek masasında meyve suyunu kazara döker; (2) parkta kayadan düşerek yaralanır; (3) odasında uyku için hazırlanırken korkar; (4) anne-baba bir günlüğüne çocukları büyükanneye bırakarak seyahate çıkar (5) anne-baba seyahatten döner. Bu öyküleri çocuk tamamlarken aynı zamanda kendisine verilen oyuncaklar yardımı ile öyküleri canlandırması beklenmektedir. Erkek çocuklar için erkek çocuk karakteri (Ali / Paul), kız çocuklar için kız çocuk karakteri (Ayşe / Jean) kullanılmıştır.

Ölçek, Uluç (2005) tarafından gerekli ön çalışmaları tamamlanarak Türkçe'ye uyarlanmıştır. Bu değerlendirme sistemine göre, kodlama sırasında 4 ölçüt göz önünde bulundurulmaktadır: (1) duyguların açık bir biçimde ifade edilmesi (2) ebeveyn-çocuk ilişkisinin doğası (örneğin, ebeveynin duyarlılık ve tepkisellik düzeyi), (3) öyküdeki çatışmanın olumlu olarak çözümlenmesi ve (4) çocuğun aktarımlarının öykünün temasıyla tutarlılık içermesi. Genel sınıflama güvensiz öykü sayısı temel alınarak yapılmaktadır. Üç ve daha fazla güvensiz öykü içeren protokoller güvensiz olarak sınıflanmaktadır. Ölçeğin Türkçeye uyarlanan formunda genel bağlanma sınıflaması için yargıcılar arası güvenilirliğin .83 ve her bir öykü için yargıcılar arası güvenilirliğin .81 ile 1.0 arasında değiştiği belirlenmiştir (Uluç, 2005).

Bu araştırmada da Uluç'un çalışması temel alınarak, güvenli – güvensiz sınıflama ölçütüne sadık kalınmıştır. Diğer bir deyişle çocuk anlattığı beş öyküden en az üç öyküde belirlenen senaryoları yatıştırıcı bir içerik ile olumlu sonuca ulaştırabiliyorsa *güvenli*, olumsuz sonuçlandırıyor ya da hiç bir sonuca ulaştırıyorsa *güvensiz* olarak sınıflanmıştır. Bu araştırmada öyküler iki yargıcı tarafından değerlendirilmiştir. Yargıcılar arası güvenilirlik katsayıları Kappa = .91 ile 1.0 (n=44, p<.001) arasında yer almaktadır.

İşlem

Veriler 2011-2012 öğretim yılında Besançon-Fransa ve Ankara-Türkiye'de toplanmıştır. Araştırmada kullanılacak veri toplama araçlarının kurumlarda eğitim alan çocuklara uygulanabilmesi için öncelikle gerekli yasal izinler

alınmıştır. Bu aşamadan sonra öğretmenlerinin uygun gördükleri zamanlarda, okul içinde testin uygulanmasına uygun bir şekilde düzenlenmiş bir odada, çocuklara araştırmacı tarafından Bağlanma Öykü Tamamlama Testi (BÖTT) (Attachment Story Completion Task; Bretherton, Ridgeway, & Cassidy, 1990) prosedürü uygulanmıştır. Uygulamalar video kamera ile kaydedilmiştir.

Verilerin analizi

Verilerin analizinde nitel araştırma yöntemlerinden içerik analizi kullanılmıştır. Çocukların ifadelerinin gruplamasında bağımsız iki kodlayıcı yer almıştır. Kodlayıcılar arası güvenilirliği belirlemek amacıyla, çocukların kullandığı ifadelerin hangi temalar altında yer aldığı “Görüş Birliği” ya da “Görüş Ayrılığı” şeklinde işaretlemeler yapılarak belirlenmiştir. Kodlayıcılar ifadeyi aynı temada belirtmişlerse bu kodlayıcılar arası görüş birliği olarak; farklı temada belirtmişlerse, bu kodlayıcılar arası görüş ayrılığı olarak kabul edilmiştir. Kodlayıcılar arası güvenilirlik “Görüş Birliği/Görüş Birliği+Görüş AyrılığıX100” formülüyle hesaplanmıştır. Ortalama güvenilirlik .96 olarak hesaplanmıştır. Kodlayıcılar arası güvenilirliğin oldukça yüksek olduğu söylenebilir (Leiva, Montoro ve Martinez, 2006).

Bulgular

Bu bölümde araştırmanın bulguları beş öykü başlığı altında sunulmuştur. Her bir öykünün içeriği Fransa ve Türkiye grubu için ayrı ayrı olmak üzere temalar altında maddeler halinde belirlenmiştir. Bağlanma Öykü Tamamlama Testi (BÖTT) ne göre öykülerinde en az üç öyküsü yatıştırıcı bir içerik ile olumlu sonuçlanmayan, olumsuz sonuçlanan ya da hiç bir sonuca ulaşmayan çocuklar *güvensiz* bağlanma stiline sahip olarak değerlendirilmiştir. Buna göre çalışma grubunda yer alan çocuklardan dört Türk çocuk ve beş Fransız çocuk *güvensiz* bağlanma stiline sahip olarak bulunmuştur. Buna göre öykülerin içerikleri çocukların bağlanma stillerine göre değerlendirilmiştir.

Çocukların “karakterin meyve suyunu kazara devirmesi” öyküsünü tamamlarken kullandıkları ifadeler tablo 1’de yer almaktadır.

Tablo 1. Kazara Dökülen Meyve Suyu Öyküsünde Yer alan İfadeler ve Sıklık Düzeyleri

İfadeler	Sıklık	TR	FR
Yardım istenen kişi			
Yetişkin (Anne, anne - baba, baba)		16	8
Çocuk		1	4
Durumun düzenlenmesine yönelik ifadeler			
Silmiş ya da temizlemiş		19	15
Bardak kırılmış, çöpe atmışlar		12	-
Özür dileme, bir daha yapmayacağına söz verme, teşekkür etme		7	-
Anne babadan uyarı ifadesi (Dikkatli ol vb.)		4	-
Durumun düzenlenmesinden sonrasına yönelik ifadeler			
Yeni bir bardak meyve suyu alma/içme		12	12
Öykü anlatmama, ilgisiz öykü ya da öyküye direnme		2	4
Öykünün sonunda kaygı durumunun sona ermemesi ve cezalandırma ifadeleri		4	1

Birinci öyküde kazara dökülen meyve suyunun yarattığı kaygı durumu ile çocuğun öykü bağlamında nasıl baş ettiği ve öyküyü nasıl sonlandırdığı belirlenmeye çalışılmıştır. Tablo1 e göre çocukların durumun düzenlenmesine ve sorunun çözümlenmesine yönelik ifadeleri ilk sırada kullandıkları bunu bir yetişkinden yardım isteme ifadelerinin izlediği görülmektedir. Öykülerde etrafın temizlenmesinden sonra her şeyin kaldığı yerden devam ettiğini gösteren ifadeler yer almaktadır.

Öykünün yarattığı kaygı ile baş etme yöntemi olarak durumu yok sayma ilgisiz bir öykü anlatma gibi savunmaya yönelik ifadeleri iki çocuk ve ağır cezalandırma ve kaygının devam ettiğini gösteren ifadeleri dört çocuk kullanmıştır. Bu çocuklardan dördü güvensiz bağlanma stililine sahipken güvenli bağlanma stililine sahip iki çocuk da bu öyküden güvensiz puan almıştır.

Çocukların anlattıkları öykülerde yer alan ifadelerden bazı örnekler aşağıda doğrudan alınmıştır: “*Gelmiş meyve suyunun hepsini içmiş, üzülmüş ama gidip içmiş hepsini. Karnı ağrımış, doktora gitmiş, annesi ‘içmene izin vermiyorum; çok meyve suyu içtin bir daha içersen kızarım’ demiş.*” “*Ali’yi dövmüşler, baba dövmüş, Ali ağlamış, Ali kaçmış, tekrar gelmiş, babasını yine üzmüş, meyve suyunu gene döktü, Ali’yi sürekli dövdüler. (Dayağı canlandıran sesler).*” “*Annesi çok kızmış, Ayşe çok üzülmüş, odasına gitmiş, yemek yerken orada beklemiş,*” “*Annesi kızmış, hemen odana git demiş, odasına gitmiş, ağlamış, (ağlama sesleri), kardeşine sen de gidiyorsun odana demiş, çünkü O da dök-*

muş (döktüğünü canlandırma) odada ağlamış. Baba da döktü. ‘Aşkım sen de odana’ baba da odaya gitti, Büyükanne de döktü ‘Anneee’ ‘Efendim kızım’ o da odaya gitmiş, Anne uzanmaya çalışmış masaya dökmüş o da odaya gitmiş.”

Tablo 1 e göre Türkiye örnekleminde elde edilen bulgulara benzer bir şekilde Fransız çocukların da çoğunlukla durumun düzenlenmesine ve sorunun çözülmesine yönelik açıklamalar yaptıkları görülmektedir. Bu öykülerde etrafın temizlenmesinden sonra yaşantının kaldığı yerden devam ettiğini gösteren ifadeler yer almaktadır. Öykünün yarattığı kaygı ile baş etme yöntemi olarak durumu yok sayma uyuma ya da öyküye direnme gibi savunmaya yönelik ifadeleri dört çocuk ve ağır cezalandırma ve kaygının devam ettiğini gösteren ifadeleri bir çocuk kullanmıştır. Bu çocuklar güvensiz bağlanma stiline sahiptir, Türkiye grubundan farklı olarak güvenli bağlanma stiline sahip çocuklar bu öyküde güvensiz puan almamışlardır. Çocukların anlattıkları öykülerden örnek ifadeler şu şekildedir: *“Herkes yattı, uyudu, (Oyuncakları tek tek yatırdı), Hepsini içmişti, hiç yere dökülmedi. Artık bir şey içmek istemiyor.”; “Annesi ‘yere döktün’ dedi ceza verdi, çocuk şişeleri alta sakladı. Ceza süresiz; köşeye gitti, tüm gün cezalı; meyve suyunu döktü diye.”*

Çocukların “öykü karakterinin yaralanması” öyküsünü tamamlarken kullandıkları ifadeler tablo 2 de yer almaktadır.

Tablo 2. Kaza Sonucu Yaralanma ile ilgili Öyküde Yer alan İfadeler ve Sıklık Düzeyleri

İfadeler	Sıklık	TR	FR
Yardım istenen kişi			
Annesi		14	12
Babası		1	2
Anne ve baba		2	1
Yetişkinin uyarı ya da eleştirisi		4	3
Durumun düzenlenmesine yönelik ifadeler			
İyileştirme (ev ya da hastanede, ilaç ya da malzeme)		21	16
Durumun düzenlenmesinden sonrasına yönelik ifadeler			
Yeniden parka gelmişler		4	1
Yeniden taşa çıkmış		2	1
Daha dikkatli olmuş		2	-
Öyküye direnme		-	1
Öykünün sonunda kaygı durumunun sona ermemesi/Ceza ifadeleri		3	3

İkinci öyküde kaza sonucu yaralanmanın yarattığı kaygı durumu söz konusudur. Buna göre çocukların çoğunlukla bir yetişkinden yardım isteme ve sorun durumunun ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere yönelik açıklamalar yaptıkları görülmektedir. Örneğin; *“Hastaneye götürmüş, doktor bakmış ilaç, krem sürmüş, pamukla silmiş, yuvarlak bir yara bandı yapıştırmış”*. Ayrıca anne babaların uyarı ya da eleştirilerine de öykülerde yer verilmiştir. Örneğin; *“Dikkatli ol demedim mi sana yavrum”, “Sana ne dedim, düşmeden çık dedim sen beni dinlemedin”*.

Öyküdeki çocuğun iyileşmesinin ardından normal yaşama dönüş ile ilgili *“Yeniden parka gelmişler”, “Yeniden taş çıkması”, “Daha dikkatli olmuş”* gibi ifadeler yer almaktadır. Diğer taraftan öykünün devamında cezalandırma ve kaygının devam ettiğini gösteren ifadeleri üç çocuk kullanmıştır. Bu çocuklar güvensiz bağlanma stiline sahip çocuklardır, ancak bu öyküde güvensiz bağlanma stiline sahip bir çocuk bu öyküden güvenli puan almıştır.

Çocukların anlattıkları öykülere örnek ifadeler şu şekildedir:

“Kafasını kırmış, annesi çok kızmış, gelmiş, Ali sen ne yaptın demiş, Ali çok özür dilemiş, ama annesi kabul etmemiş, eve gelmiş ama anne baba başka eve taşınmışlar, çocuk onların evini bulmuş, özür dilemiş ama anne hala kabul etmemiş. Ali odasına gitmiş.”

“Düşmüş, (ağlama sesi), sonra baba çıktı o da düştü. Hadi gidiyoruz, kucaklaştılar ve hepsi düştü, eve gidiyoruz, ah bacaklarım kırıldı, benim de bacaklarım kırıldı, benim de.”

“Park kapanmış gece olmuş, gündüz olmuş yine parka gitmişler; kimse yokmuş, herkes tatile gitmiş, bir kişi varmış, onu da pek sevmiyormuş, en sevdiği arkadaşı Ardaymış, o da tatile gitmiş, o taşın üzerine oturmuş üzgün üzgün.”

Tablo 2 ye göre Fransız çocukların çoğunlukla Türk çocuklarla benzer bir şekilde yetişkinden yardım isteme ve sorunun çözülmesine yönelik ifadeler kullandıkları görülmektedir. Öyküde yetişkinin uyarı ve eleştirisi de yer almaktadır. Diğer taraftan öykünün devamında cezalandırma ve kaygının devam ettiğini gösteren ifadeleri üç çocuk kullanırken bir çocuk da öyküye direnç gösterdiğini gösteren ifadeler kullanmıştır. Bu çocuklar güvensiz bağlanma stiline sahip çocuklardır, yine Türk çocuklara benzer bir şekilde güvensiz bağlanma stiline sahip bir çocuk bu öyküden güvenli puan almıştır.

Çocukların anlattıkları öykülere örnek ifadeler şu şekildedir: *“Paul hala yaramazlık yapıyor; bir daha çıktı ve bir daha düştü. Babası onu uyardı, kardeşi onu uyardı; yaptığı hatayı düşündü ve uyudu. Anne baba çok haklı değildi, Paul haklıydı.”* ; *“Taşa çıkmasın, çünkü düşebilir, hayır, çıkmasın, Paul üzgün, çünkü taş çıkarmaktan korkuyor, hayır çıkmasın.”* ; *“Dizim acıdı dedi; annesi iyileştirmek için dizinin üstüne çıktı; sonra anne suya düştü, baba da; o şimdi iyi; herkes suda Paul hariç”* ; *“Düştü, ambulans ile hastaneye gidecek, kardeşi*

gelecek, anne baba gelmedi. Çünkü onlar kızgın, gelmediler; çocuklar tamamen yalnız, hastaneye gitmek için ifaiyeciyi bekliyorlar. Biz de size kızgınız, herkes birbirini öldürdü ve öykü bitti.”

Çocukların “öykü karakterinin korkması” öyküsünü tamamlarken kullandıkları ifadeler tablo 3 de yer almaktadır.

Tablo 3. Korku Durumunun Yarattığı Kaygı ile ilgili Öyküde Yer alan İfadeler ve Sıklık Düzeyleri

İfadeler	Sıklık	TR	FR
Yardım istenen kişi			
Annesi		9	6
Babası		1	3
Anne-baba		9	6
Rahatlama yolu			
Anne babanın rahatlatması		14	11
Kendi kendini rahatlatma		3	2
Somut ya da doğaüstü açıklama		6	2
Güvende hissetme ve uyku		12	14
Ceza ifadeleri / trajik son		2	2

Üçüncü öyküde korku durumunun yarattığı kaygı ile çocuğun başa çıkma yöntemini belirleme amaçlanmaktadır. Tablo 3 e göre çocukların çoğunlukla bir yetişkinden yardım istedikleri görülmektedir. Korku durumu ile baş etmede bir yetişkinin çocuğu telkinlerle, masal anlatarak ya da birlikte uyuyarak rahatlatması ve ardından güvende hissetme ve uyku ifadeleri çocukların en sık kullandığı ifadelerdir. Ardından çocukların kaygı yaratan duruma somut ya da doğaüstü açıklama getirmeleri gelmektedir. Örneğin, “*Kediymiş, anne babası onu evde besle demiş, kedi kaçmış, tırmalamış, ekmek istiyormuş, çöpe gitmiş su içmiş, meğer açmış ondan tırmalıyormuş*” ; “*Çamaşır asmışlar onun sesi*” ; “*Çocuk fenerle bir şey görmüş, Ali’nin kedisiymiş, titriyormuş o nedenle ses çıkarıyormuş*” ; “*Annesi şöyle demiş: Ali ses duyarsan şöyle yap, sakın yaklaşma tehlikeli bir şey olabilir, bizimle ara; tamam annecim deyip yatağına gitmiş*” ; “*Annem babammış, onların sesiymiş*” ; “*Hazine arıyorlar onun sesi, Atatürk’ün yaşadığı zamandan kalma hazine.*” ; “*Tıkır tıkır bir ses; gidip bakmışlar yatağın altına, yatak canavarı, değil de peri gelmiş onunla konuşmuşlar, bir daha ses çıkartma demişler.*” Çocuğun kendi kendini rahatlatma çabasını gösteren örnek ifadeler şu şekildedir: “*Dışarıya*

bir daha bakmış, hiçbir ses yokmuş; pijamalarını giymiş yatağına yatmış, uyumuş”, “Ayşe yatağına yatmış, ses gelirse duymuyorum demiş” .

Çocuğun öyküsünün sonunda olumsuz durumun devam ettiğini gösteren ifadeleri güvensiz bağlanma stiline sahip iki çocuk kullanmıştır. Güvensiz bağlanma stiline sahip iki çocuk bu öyküden güvenli puan almışlardır. İfadeler şu şekilde örneklendirilebilir: *“Babasını çağırmış, bir ses duydum demiş, baba bir şey dememiş, baba bu bir canavar baba: Ne canavar mı? Geldi yüzüne bir tekme attı; baba aileden güçlü oldu, Ali 'yi nasıl dövdü”;* *“Anne babaya gitmiş ‘Canavar var’ demiş anne baba ‘aaa canavar’ deyip kaçmışlar, korkmuş ağlamış, babasının yanına gitmiş, yatağına taşımış, ah ayağım kırıldı, Benim için yer var mı? Kaçın demiş, İkisi de ölmüş. Anne de öldü.”*

Fransız çocukların öyküde korku durumunun yarattığı kaygı ile başa çıkma yollarına bakıldığında benzer bir şekilde çocukların çoğunlukla bir yetişkinden yardım istedikleri görülmektedir. Korku durumu ile baş etmede yetişkinin çocuğu *“Kabustu, filmlerde masallarda olur;”* gibi telkinlerle, *“ışığı açık bırakma”* gibi durumlarla rahatlatması ve ardından güvende hissetme ve uyku ifadeleri çocukların en sık kullandığı ifadelerdir. Ardından çocukların kaygı yaratan duruma *“Bu bir baykuş mu? Bir kurt mu?”* gibi somut ya da doğaüstü açıklama getirmesi ve kendi kendini rahatlatma ifadeleri gelmektedir.

Güvensiz bağlanma stiline sahip iki çocuk bu öyküden güvensiz puan alırken yine güvensiz bağlanma stiline sahip üç çocuk bu öyküden güvenli puan almışlardır. Bu ifadelere örnekler aşağıda yer almaktadır: *“Canavar geldi onu yedi; Paul anne babayı çağırdı, canavar var dedi, canavar hep-sini yedi, avcı geldi, onları çıkardı, canavarı bağladılar. Korktu, canavarı öldürürler bıçakla.”;* *“Anne-babasına ağlayarak olayı anlattı, kardeşimin odasında uyumak istiyorum, dedi. Uçan yatağına bindi, büyük annesini aradı; büyükanne! (annesini olduğunu fark edince) çekil, büyükanne nerede??? Kızgın, anne baba yok, gitmişler. Büyük annesine sarıldı, sallandı, yatağına yattı; annesi onu yedi, yattı, uyudu öykü bitti.”*

Çocukların “ayrılık” öyküsünü tamamlarken kullandıkları ifadeler tablo 4 de yer almaktadır.

Tablo 4. Anne-babadan Ayrılma Öyküsünde Yer alan İfadeler ve Sıklık Düzeyleri

İfadeler	Sıklık	TR	FR
Gün içinde kendini oyalama davranışları			
Oyun ve eğlence		17	14
Evde dinlenme		16	8
Yemek yeme		16	9
Yürüyüş yapma, gezinti		3	1
Arkadaşını davet etme, sohbet		3	1
Telkin ya da teselli ile rahatlatma		3	1
Gün sonu-gece uykusu		17	15
Ayrılığın yarattığı kaygı ile baş edememeyi gösteren davranışlar			
Öyküye direnme, Ayrılığa engel olma çabası		4	5

Dördüncü öyküde anne babadan ayrılmanın yarattığı kaygı ile çocuğun nasıl başa çıktığını belirleme amaçlanmaktadır. Tablo 4 e göre çocuklar çoğunlukla gün içinde kendini oyalama davranışlarını gösteren ifadelerle öykülerinde yer vermişlerdir. Bu kategoride ilk sırada “*kaydırak, saklambaç, yuvarlanma, park, oyuncaklarla oynama, koşmaca, yatakta zıplama, resim yapma*” gibi oyun ve eğlenceye dayalı ifadeler yer almaktadır. Örneğin, “*Oyun oynayalım bahçede demişler, üçü bir oyun kurmuş: ne oynayalım deyince akıllarına saklambaç gelmiş; nene saymış çocuklar saklanmış, nene nerdesiniz yavrularım demiş, çocuklar koşmuş, ebe sobe demiş; nene a burada mıydınız yavrularım; kız saymış diğerleri saklanmış; bulmuş; küçük kardeş saymış; aramış, diğerleri ebe sobe demiş*”. İkinci sırada “*TV seyretme, öğle uykusu*” gibi dinlenme ve “*mantı, çorba, pasta, etli makarna*” gibi çeşitlerle belirtilen yemek yeme ifadeleri gelmektedir. Örneğin: “*Anneanneye acıktık demişler, anneanne ben size bir şeyler hazırlarım demiş, hepsini Ali yemiş (güldü)*”, “*Ali, Ayşe ve anneanne; anne ve babaya hediye yapmışlar, kurabiye yaptılar, şekil verdiler, pişirdiler, kabardı.*” Ardından bazı çocuklar, arkadaş daveti, yürüyüş ve gezinti etkinlikleri sıralamışlardır. Üç çocuk kaygı ile baş etmede telkin ve teselli ifadeleri kullanmıştır. Örneğin; “*Kardeşine merak etme sonunda dönecekler demiş.*” ya da “*Anneanne onları oyalamış görmesinler diye bakın kuş var demiş, o arada anne babaya gidin demiş, gitmişler, çocuklar da sorunca onlara üzülmesinler diye evde istirahat ediyorlar demiş. Babaanne onları tutmuş, oğlan anne babaya gitmek istemiş, babaanne “onları rahatsız etmek istemezsin değil mi? demiş, çünkü onları göremeyeceğini biliyormuş, yorulmuş ama yine de*

onları üzmemek için gelin sizi parkta dolaştırayım demiş, parkta bir tur atıp gelmişler, yataklarına yatmışlar, anneanne eski koltuğunda dinleniyormuş.” Anne babanın ertesi gün geleceği bilgisi ile bağlı olarak çocukların çoğunluğu öykülerinde gece uykusuna yer vermişlerdir.

Anlatılan öyküde yer alan ayrılığın yarattığı kaygı ile baş etmede zorlanan dört çocuk öyküye direnç göstermiştir. Bu çocukların tamamı güvensiz bağlanma stiline sahip çocuklardır. Örneğin; “(Çocukları anne baba ile birlikte arabaya bindirme çabası) *‘Kardeşi; anne diye ağlamış, yolu takip etmişler; Ali sonunda yolu bulmuş, (Araştırmacının çocukların gidemeyeceği kadar uzaktalar yönergesi) Yolu takip etmişler; Anne baba sizi bulduk demişler; (Araştırmacının ikinci uyarısı) Yaaa buldular. Anneanne de gitmek istiyormuş.*”

Fransa grubunda yer alan çocuklar da Türkiye grubunda yer alan çocuklara benzer bir şekilde ilk sırada “*Saklambaç, saymaca, park, salıncak, araba oynama*” gibi oyun ve eğlenceye dayalı gün içinde kendini oyalama ifadelerine yer vermişlerdir. Benzer bir şekilde ikinci sırada “*TV seyretme, öğle uykusu*” gibi dinlenme ve “*pasta*” gibi yemek yeme ifadeleri gelmektedir. Ardından arkadaş daveti ya da gezinti gibi farklı etkinlikler gelmektedir. Bir çocuk günlük yaşam ile ilgili kurallara vurgu yapmıştır: “*Paul TV izlemek istedi; büyükanne hayır annenize erken uyumadığınızı söyleyemem dedi*”. Bir çocuk ayrılıkla ilgili kendini teselli etme ihtiyacı hissetmiştir: “*Çocukları bırakacaklar mı?! (Araştırmacının ertesi gün geri dönecekleri uyarısı) Sadece bir gece, oh iyi. Büyükanne onlarla meşgul olacak.*” Anne babanın ertesi gün geleceği bilgisi ile bağlı olarak çocukların çoğunluğu öykülerinde gece uykusuna yer vermişlerdir.

Anlatılan öyküde yer alan ayrılığın yarattığı kaygı baş etmede zorlanan çocuklar ayrılığa engel olma ya da kabullenmeme gibi ifadeler kullanan beş çocuk güvensiz bağlanma stiline sahiptir. Örneğin; “(Çocukları arabaya koymak istedi), *Kardeşi binmek istiyor, (Araştırmacının anne baba yalnız gitti ve ertesi gün gelecekler uyarısı) gece 1’de gelecekler.” “Anne baba valizlerini koydular, çocuklarda arabaya bindi. (Araştırmacının anne baba yalnız gitti uyarısı) hikâyeyi ben anlatmak istiyorum arabaya binsinler, orada uyurlar. Biz de onların gittiği yere gideceğiz. Çocuklar İngiltere’ye gitti, büyükanne bana ne giderseniz gidin dedi; kızdı. Arabaya bindiler; (Araştırmacının araba gitti uyarısı) çocuklar arabasız, yalnız gidebildi, Anne babanın gittiği yerde, otelin önündeler, anneanne de gitti onların yanına.” ; “Gittiler alışveriş yaptılar, soyuldular, polisi aradılar, anne baba geldi (Araştırmacının anne baba gitti uyarısı) polis gitti, gerekli şeyleri satın aldılar; komik çünkü soyuldular.*

Çocukların “anne babaya kavuşma” öyküsünü tamamlarken kullandıkları ifadeler tablo 5’de yer almaktadır.

Tablo 5. Anne Babaya Kavuşma Öyküsünde Yer alan İfadeler ve Sıklık Düzeyleri

İfadeler	Sıklık	TR	FR
Kavuşma odaklı ifadeler			
Sevinme ifadeleri ve sarılma		15	11
Duygu ifadeleri		4	6
Kavuşma sonrası tanımlayan ifadeler			
Araba ile ilgili işler		11	7
Dinlenme		12	7
Bir yere gitme		7	9
Yemek		7	6
Oyun oynama		5	5
TV izleme, sohbet		2	3
Baba bilgisayara bakmış		1	-
Büyükanenin gidişi		1	2
Olumsuz duygu ve davranışlar			
Cevapsız		1	2
Ceza ve öfke		2	1
İlgisiz öykü		1	2

Beşinci öyküde anne babaya bir süre ayrılığın ardından kavuşma sürecindeki tepkilerini belirleme amaçlanmaktadır. Tablo 5 e göre çocuklar çoğunlukla sevinme ifadeleri ve sarılma gibi olumlu kavuşma davranışlarını anlatmışlardır. Örneğin “Anne baba diye bağırılmışlar”; “Hey geri döndünüz diye bağırıp zıplamışlar”, “Anne erkek çocuğa baba kıza sarılmış sonra değişmişler, anne kıza baba erkeğe sarılmış sonra nineye sarılmışlar”. Kavuşma sevincini gösteren davranışların ardından ilk sırada bir seyahatin ardından beklenen davranışlara yer vermişlerdir. Örneğin eve girme, oturma, uyuma gibi dinlenmeye odaklı ve arabayı park etme, bagajı açma, eşyaları indirme gibi işlere odaklı ifadeler yer almıştır.

Daha sonra çocukların ifadelerinde çarşıya, parka gitme, yemek hazırlama ve yeme, araba ve top gibi oyuncak oynama ve TV izleme gibi günlük yaşamın devam ettiğini gösteren ifadeler sıralanmaktadır. Ayrıca dört çocuk mutluluk, özlem gibi kavuşma sonrası duygu ifadelerine, bir çocuk babanın bilgisayarı ile çalışmasına ve bir çocuk da büyükanenin gidişi gibi günlük yaşama vurgu yapmıştır. Örneğin: “Atlayın çocuklar parka gideceğiz demişler, çocuklar da arabaya binmiş, babaannede gelmiş, pikniğe gitmişler; Ayşe hey çimlerde yuvarlanmayı çok özlemiştim demiş”; “Baba yorgun olmadığından oğlu ile top oynamış”.

Bu öyküyü tamamlamama, ilgisiz bir öykü anlatma ya da öykü ile ilgili

olumsuz sonuçlanan ifadeleri dört çocuk kullanmıştır. Bu çocuklar güvensiz bağlanma stiline sahip çocuklardır. Örneğin: *“Bunun içerisinde yatıyorlar; arabada yaşıyorlar, bagajı açamamışlar, sonra bagajın açıldığını görmüşler böcek varmış, kapatmayı unutmüşler.”*, *“Araba gitmiş, arabanın ardından koşmuş senin gelmen yasak, Ali düştü”*, *“Arabaya bindiler, yanında Ayşe. Baba sinirlendi, aaa babamız geliyor.”*, *“Anne baba biz sizin arabanıza gizlice atladık sizinle geldik deyince anne hemen odanıza, oyun yok hemen yatağa demiş, odaya gitmişler. Gizlice kapıdan çıkmışlar, biz gidiyoruz demişler”*.

Fransa grubunda yer alan çocuklar da benzer bir şekilde çoğunlukla sevinme ifadeleri ve öpme, sarılma ve anne babaya koşma gibi olumlu kavuşma davranışlarını anlatmışlardır. Kavuşma sevincini gösteren davranışların ardından çocukların ifadelerinde anne baba ile birlikte bir yere (yeni bir seyahat, çarşı, restoran, park) gitmeyi gösteren ifadeler ilk sırada yer almıştır. Örneğin, *“Çocuklar onları uzun zamandır görmedi, kutlama yemeğine gittiler.”* Daha sonra bir seyahatin ardından beklenen davranışlara ifadelerinde yer vermişlerdir: Örneğin eve girme, oturma, uyuma gibi dinlenmeye odaklı ve arabayı park etme, bagajı açma, eşyaları indirme gibi işlere odaklı ifadeler. Ayrıca altı çocuk mutluluk, özlem gibi kavuşma sonrası duygu ifadelerine ve iki çocuk da büyükannenin gidişine vurgu yapmıştır.

Bu kavuşma süreci ile ilgili olarak da güvensiz bağlanma stiline sahip beş çocuk öyküyü tamamlamama, ilgisiz bir öykü anlatma ya da öykü ile ilgili olumsuz sonuçlanan ifadeler kullanmışlardır. Örneğin: *“Anne-baba; siz ne yaptınız bize yalan söylediniz; çocuklar arabaya bindi, sürdüler büyükanne de bindi; İtalya'ya gittiler. Anne baba uçtular. (Şarkı söyledi) Hikâye bitti.”*

Tartışma ve Sonuç

Araştırmada Türk ve Fransız çocukların öykülerinin içerikleri belirlenmiş ve çocukların bağlanma stiline göre öykü içerikleri değerlendirilmiştir. Buna göre öykülerin içeriğinde ilk olarak dikkat çeken nokta çocukların öyküleri içselleştirebildikleri ve bu sayede özdeşim kurarak bağlanma temsillerini öykülerine aktarabildiklerini gösteren *“Burası bahçe mi? Yoksa kırık bir yer mi?”*, *“Bu çim; anneanne yok mu?”* gibi öykünün geçtiği yer ile ilgili ayrıntılı bilgi almak için sorulan sorular, ifadeler ve yaşantıların yer almasıdır.

Öykülerin içerikleri değerlendirildiğinde meyve suyunu kazara dökme öyküsünde diğer öykülere göre daha fazla sayıda çocuk güvensiz puan almıştır. Bu öyküde güvensiz bağlanma stiline sahip çocukların tamamı ve ek olarak güvenli bağlanma stiline sahip bazı çocuklarda öyküyü olumsuz olarak tamamlamış ya da tamamlayamamıştır. Öyküde kazara da olsa çocuğun kendisi, meyve suyunun dökülmesi gibi olumsuz bir duruma yol açmaktadır. Bu dönem çocuklarının gelişimsel olarak davranışın altında yatan nedenler, kaza

ya da kasıtlı olması gibi önemli özellikleri göz ardına iterek verilen zarar gibi sonuçlara ya da dikkat çekici özelliklere göre değerlendirme yapmalarının bu öykünün en fazla sayıda güvensiz puan alması üzerinde etkili olabileceği düşünülebilir (Lourenco, 2003; Maas & Abbeduto, 2001). Ayrıca bu durumun diğerleri ile ilişkisini de olumsuz etkileyebilecek olması çocukların öyküyü güvenli bir şekilde tamamlamasını engelleyebilmektedir. Bu durumda çocuklar bir yetişkinden yardım isteme, durumun düzenlenmesine ve sorunun çözülmesine yönelik güvenli puan alan açıklamalar yerine durumu yok sayma, uyuma ya da öyküye direnme gibi savunmaya yönelik ya da cezalandırma ve kaygının devam ettiğini gösteren ifadeleri kullanmışlardır. Uluç ve Öktem'in (2009) çalışmalarında da benzer bir şekilde bu öykü çocukların en fazla güvensiz tepki verdiği öykü olarak yer almaktadır.

Öykü içeriklerinin güvensiz puanlanmasına bakıldığında ikinci sırada iki öykü yer almaktadır. Bu öyküler bağlanma ilişkisinin değerlendirilmesinde kullanılan yabancı ortam deneyinin (Ainsworth, Blehar, Waters ve Wall, 1978) zihinsel olarak temsilinin yer aldığı anne ve babanın çocukları evde bırakarak bir seyahate gitmesi ve bir süre sonra geri dönmesidir. Burada çocuklar anne babadan belli bir süre ayrı kalmaktadırlar, bu süreçte güvenli bağlanma stiline sahip çocuklar anne babadan ayrı kaldıkları sürede günlük yaşamlarına devam edebildiklerini gösteren ifadeler kullanmışlardır. Ardından anne baba geri döndüğünde kutlama, sevgi ve sevincini paylaşma gibi güvenli tepkiler vermiş ve yine günlük yaşam etkinliklerinden söz etmişlerdir. Ancak güvensiz bağlanmış çocukların tamamı her iki öyküde de güvensiz tepki vermişlerdir. Bu çocuklar anne babadan ayrılma ile öyküde ayrılığın yarattığı kaygı ile baş etmede zorlandıklarından dolayı öyküye direnç göstermişlerdir. Bir süre sonra anne baba döndüğünde de güvensiz bağlanma stiline sahip çocuklar bağlanma stilleri sınıflamasında da yer verilen (Main & Solomon, 1990) kaygılı ya da karşı koyucu tepkiler vermişlerdir. Bu tepkiler öyküyü tamamlamama, ilgisiz bir öykü anlatma ya da öykü ile ilgili olumsuz sonuçlanan ifadeler kullanma olarak sıralanabilir. Bu bulgu, ayrılık ve bir araya gelme temalarının genel bağlanma temsilinin niteliği açısından önem taşıdığına bir kez daha işaret etmektedir.

Son iki sıradaki öyküler (parkta kayadan düşerek yaralanma ve odasında uyku için hazırlanırken korkma) her iki grupta da en az güvensiz tepki alan öykülerdir. Bu öykülerde bağlanma davranışı ile ilgili olarak korku ve çocuğun kendisinin yaralanması gibi somut ya da soyut dışarıdan gelen bir tehditten kaynaklanan iki unsur ve anne babanın koruyucu davranışı yer almaktadır. Çocukların çoğunluğu ve hatta güvensiz bağlanma stiline sahip çocuklardan bazıları da bu öykülere güvenli tepkiler vermişlerdir. Benzer bulgular elde ettikleri çalışmalarında Uluç ve Öktem (2009) çocukların günlük deneyimlerine paralel olarak, fiziksel bir zarar durumunda korunacaklarına ve yatırılacaklarına yö-

nelik senaryolarının oldukça net olduğunu ayrıca imgesel bir tehdit olduğunda, ebeveynlerin tehdidi önemsemesi, somutlaştırması ve kontrol altına almasının güvenli zihinsel senaryolara ait akış olarak göze çarptığını vurgulamaktadırlar.

Kültürler arası bakıldığında Türk ve Fransız her iki grup çocuk grubunda da güvenli ve güvensiz bağlanmış grupların öykü içerikleri kendi arasında benzerlik göstermektedir. Yarım bırakılmış öyküleri tamamladıkları bu çalışmada çocukların davranışları değil öyküleri değerlendirilmektedir. Bu nedenle farklı iki kültürden gelen çocukların güvenli ya da güvensiz olarak puanlanan öykülerinin içeriklerinin benzerlik göstermesi beklenen bir sonuç olarak düşünülebilir. Bunun nedeni kültürel özelliklerden bağımsız olarak anne-baba ilişkisinde kendini güvende hissetmeyen çocukların öykülerinde olumsuz içeriklerin yer aldığı, öykülerin sonucunda kaygı yaratan durumun devam ettiği, buna karşın güvenli bağlanmış çocukların farklı içerikteki öykülerde kaygı yaratan durumla baş edebildikleri ve öykünün olumlu bir şekilde sonlandırıldığı görülmektedir. Uluç ve Öktem (2009) çalışmalarında benzer bulgular ortaya koymaktadırlar. Kişinin sahip olduğu temsilin niteliğine bağlı olarak, güvensizlik içeren bir bağlamda, benlik yetersiz ve değersiz algılanırken, diğer kişiler güçlü ve reddedici olarak algılanabilmektedir (Uluç ve Öktem, 2010).

Literatürdeki kültürler arası çalışmalar çocukların ilişkisel ya da özerk benlik özelliklerinde, kişiler arası uyum ya da bireysellik ve duygu ifadelerindeki kültürler arası farklılıklara vurgu yapılmaktadır. Ayrıca anneler ile yapılan çalışmalarda belirtilen özellikleri geliştirmeye yönelik kullandıkları disiplin yöntemlerinde kültürler arası farklılıkların olduğu bulunmuştur (Dennis & ark., 2002; Dennis & ark., 2007). Bu nedenle daha sonraki çalışmalarda çocukların ilişkisellik ve özerklik temsilleri ile bağlanma stillerini karşılaştıran ve kültürler arası farklılıkları değerlendiren çalışmaların yapılması önerilmektedir.

Bu çalışmada her iki kültürde de kentsel ortamda yaşayan ailelerle bir çalışma gerçekleştirilmiştir. Literatürde Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde özellikle kentsel çevrede yaşanan sosyo-ekonomik değişimlerin ailelerin çocuk yetiştirme biçimlerini etkilediği, eğitim düzeyi yüksek kişiler arasında ilişkiselliğin azalmasını gerektirmeyen bireyselleşmeye doğru güçlü bir eğilim olduğu belirtilmiştir. Bu ailelerde çocuğun özerkliği bir tehdit olarak algılanmamakta ve daha fazla desteklenmekte, ancak, duygusal bağlılıklara hala önem verilmesi nedeni ile de çocuğun ailesine yakın ve bağlı olması istenmektedir (İmamoğlu, 2003; Kağıtçıbaşı, 2012, Karadayı 1998). Bu nedenle daha sonraki çalışmalarda toplumun daha geleneksel kesimlerini yansıtabilecek köy gibi daha küçük yerleşim birimlerinde yaşayan aileler ve çocuklarla karşılaştırmalı çalışmaların yapılması önerilebilir.

Bu çalışmada iki kültürde yaşayan çocukların öykü içerikleri değerlendirilmiştir, daha farklı kültürlerde yer alan çocuklarla çok kültürlü bir çalışma yapılmasının yararlı olacağı düşünülmektedir.

Kaynaklar

- Ainsworth, M. D. S., Blehar, M., Waters, E. & Wall, S. (1978). *Patterns of attachment: A psychological study of the strange situation*. Hillsdale, N. J.: Erlbaum Inc.
- Bowlby, J. (1999). *L'Attachement. Attachement Et Perte*. (Traduire. J. Kalmanovitch). Paris : PUF.
- Bowlby, J. (2011). *Le Lien, La Psychanalyse et L'art D'être Parent*. (Traduire:Y. Wiart,). Paris: A. Michel
- Bretherton, I., Ridgeway, D., & Cassidy, J. (1990). Assessing Internal Working Models of the Attachment Relationship: An Attachment Story Completion Task For 3-Year-Olds. In M. T. Greenberg, D. Cicchetti, & E. M. Cummings (Eds.), *Attachment in the Preschool Years: Theory, Research, and Intervention* (273-308). Chicago: University of Chicago Press.
- Cassidy, J., & Berlin, L. J. (1994). The Insecure/Ambivalent Pattern of Attachment: Theory and Research. *Child Development*, 65, 971–991.
- Cassidy, J., Kirsh, S. J., Scolton, K. L. & Parke, R. D. (1996). Attachment and Representations of Peer Relationships. *Developmental Psychology*, 32, 892–904.
- Crittenden, P. M. (1990). Internal Representational Models of Attachment Theory. *Infant Mental Health Journal*, 11, 259–277.
- Çalışır, M. (2008). *Bağlanma temsilleri ile Depresif Belirtiler Arasındaki İlişki: Güvenli Yer Senaryoları ve Erken Dönem İlişkisel Temalar*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Hacettepe Üniversitesi.
- Dennis, T. A., Cole, P. M., Zahn-Waxler, C., & Mizuta, I. (2002). Self in Context: Autonomy and Relatedness in Japanese and U.S. Mother-Preschooler Dyads. *Child Development*, 73, 1803-1817.
- Dennis, T. A.; Talih, M.; Cole, P. M.; Zahn-Waxler, C., & Mizuta, I. (2007). The Socialization of Autonomy and Relatedness : Sequential Verbal Exchanges in Japanese and U.S. Mother --Preschooler Dyads. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 38, 729 -749.
- Gilissen, R., Bakermans-Kranenburg, M. J., van IJzendoorn, M. H. and Linting, M. (2008). Electrodermal Reactivity During the Trier Social Stress Test for Children: Interaction between the Serotonin Transporter Polymorphism and Children's Attachment Representation. *Dev. Psychobiology.*, 50, 615–625.
- Gloger-Tippel, G.; König, L.& Lahl. O. (2008). Représentations d'Attachement Évaluées avec les Histoires à Compléter et Troubles du Comportement Chez des Enfants de 6 Ans. *Enfance*, 60/1,42-50.
- Goldwyn, R., Stanley, C., Smith, V., & Green, J. (2000). The Manchester Child Attachment Story Task: Relationship with Parental AAI, SAT and Child Behaviour. *Attachment and Human Development*, 2, 71-84.
- Goodman, G.; Aber, J. L.; Berlin, L. & Brooks-Gunn, J. (1998). The Relations between Maternal Behaviors and Urban Preschool Children's Internal Working Models of Attachment Security. *Infant Ment. Health J.*, 19, 378–393.
- Green, J., Stanley, C., Smith, V., & Goldwyn, R. (2000). A New Method of Evaluating Attachment Representations in Young School-Age Children: The Manchester Child Attachment Story Task. *Attachment and Human Development*, 2, 48-70.
- Greig, A. and Howe, D. (2001). Social Understanding, Attachment Security of Preschool

- Children and Maternal Mental Health. *British Journal of Developmental Psychology*, 19, 381–393.
- Grossmann K.E. & Grossmann K. (1990). **The Wider Concept of Attachment in Cross-Cultural Research.** *Human Development*, 33, 31–47.
- Grossmann, K. E. & Grossmann, K. (1998). Développement de l'Attachement et Adaptation Psychologique du Berceau au Tombeau. *Enfance*, 51/3, 44-68.
- Hofstede, G. (2001). *Culture's Consequences: Comparing Values, Behaviors, Institutions, and Organizations across Nations*. Thousand Oaks, Calif: Sage Publications.
- İmamoğlu, E. O. (2003). Individuation and Relatedness: Not Opposing but Distinct and Complementary. *Genetic Soc Gen Psychol Monographs*, 129/4, 367-402.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (2012). *Benlik, Aile ve İnsan Gelişimi: Kültürel Psikoloji*. İstanbul: Koç Üniversitesi Yay.
- Karadayı, F. (1998). *İlişkili Özerklik: Kavramı, Ölçülmesi, Gelişimi ve Toplumsal Önemi, Gençlere ve Kültüre Özgü Değerlendirmeler*: Çukurova Üniversitesi Basımevi, Adana.
- Laible, D.; Carlo, G.; Torquati, J. & Ontai, L. (2004). Children's Perceptions of Family Relationships as Assessed in a Doll Story Completion Task: Links to Parenting, Social Competence, and Externalizing Behavior. *Social Development*, 13/4, 551–569.
- Leiva, F. M., Montoro, R. & Martinez, T. L. (2006). Assessment of Interjudge Reliability in the Open-Ended Questions Coding Process. *Quality & Quantity*, 40, 519–537.
- Lourenco, O. (2003). Making Sense of Turiel's Dispute with Kohlberg: The Case of the Child's Moral Competence. *New Ideas in Psychology*, 21, 43–68.
- Maas, F. K. & Abbeduto, L. (2001). Children's Judgements about Intentionally and Unintentionally Broken Promises. *Journal of Child Language*, 28, 517-529.
- Main, M. & Solomon, J. (1990). Procedures for Identifying Infants as Disorganized: Disoriented During the Ainsworth Strange Situation. In *Attachment in the Preschool Years*, Greenberg MT, Cicchetti, D., Cummings EM (Eds). Chicago: University of Chicago Press.
- Markus, H.R. & Kitayama, S. (1991). Culture and the Self: Implications for Cognition, Emotion, and Motivation. *Psychol Rev*, 98, 224–253.
- Marvin, R. S., & Britner, P. A. (1999). *Normative development: The ontogeny of attachment*. In J. Cassidy & P. R. Shaver (Eds.), *Handbook of attachment: Theory, research, and clinical applications* (pp. 44-67). New York: Guilford.
- Mikulincer, M. & Arad, D. (1999). Attachment Working Models and Cognitive Openness in Close Relationships: A Test of Chronic and Temporary Accessibility Effects. *Journal of Personality and Social Psychology*, 77, 710–725.
- Miljkovitch, R.; Pierrehumbert, B.; Bretherton, I. & Halfon, O. (2004). Associations between Parental and Child Attachment Representations. *Attachment & Human Development*, 6/3, 305-325.
- Mizuta, I., Zahn-Waxler, C., Cole, P. M. & Hiruma, N. (1996). A Cross-Cultural Study of Preschoolers' Attachment: Security and Sensitivity in Japanese and US Dyads. *International Journal of Behavioral Development*, 19, 141-159.
- Ooi, Y. P., Ang, R. P., Fung, D. S. S., Wong G. & Cai, Y. (2006). Self-Esteem the Impact of Parent-Child Attachment on Aggression, Social Stress and Self-Esteem. *School Psychology International*, 27/5, 552-566.

- Page, T. & Bretherton, I. (2001). Mother and Father Child Attachment Themes in the Story Completions of Preschoolers from Post-divorce Families: Do They Predict Relationships with Peers and Teachers. *Attachment & Human Development*, 3/1, 1-29.
- Poehlmann, J. (2005). Representations of Attachment Relationships in Children of Incarcerated Mothers. *Child Development*, 76, 679-696.
- Rothbaum, F., & Morelli, G. (2005). Attachment and Culture: Bridging Relativism and Universalism. In W. Friedlmeier, P. Chakkarath, & B. Schwarz (Eds.), *Culture and Human Development: The Importance of Cross-Cultural Research to the Social Sciences*. Lisse, The Netherlands: Swets & Zeitlinger.
- Sampson, E.E. (2000). Reinterpreting Individualism and Collectivism. *Am. Psychologist*, 55, 1425-1432.
- Sroufe, L.A., Egeland, B., & Carlson, E. (1999). One Social World: The Integrated Development of Parent-Child and Peer Relationships. In W.A. Collins & B. Laursen (Eds.), *Relationships as Developmental Context. Minnesota Symposium on Child Psychology*, 30, 241-262. Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Steele, M.; Hodges, J.; Kaniuk, J.; Hillman, S. & Henderson, K. (2003). Attachment Representations and Adoption: Associations between Maternal States of Mind and Emotion Narratives in Previously Maltreated Children. *Journal of Child Psychotherapy*, 29/2, 187-205.
- Steen, M. & Goussé, V. (2011). La Réussite Scolaire des Jeunes Enfants Issus de Milieux Défavorisés: Les Impacts de l'Attachement et des Processus d'Autorégulation. (C. Z. Gaudron, Ed.) *Précarités et Éducation Familiale*. Toulouse: Editions Eres.
- Trapolini, T., Ungerer, J. A. and McMahan, C. A. (2007). Maternal Depression and Children's Attachment Representations During the Preschool Years. *British Journal of Developmental Psychology*, 25, 247-261.
- Trawick-Smith, J. (2013). Early Childhood Development: A Multicultural Perspective. (Erken Çocukluk Döneminde Gelişim: Çok Kültürlü Bir Bakış Açısı) B. Akman (Çeviri Ed.), Ankara: Nobel Yay.
- Türköz, Y. (2007). *Okul öncesi Çocuklarda Bağlanma Örüntüsünün Kişiler Arası Problem Çözme ve Açık Bellek Süreçlerine Etkisi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi .
- Uluç, S. (2005). *Okul Öncesi Çocuklarda Benliğe İlişkin İnançlar; Kişilerarası Şemalar ve Bağlanma İlişkisinin Temsilleri Arasındaki İlişki: Ebeveynlerin Kişilerarası Şemalarının ve Bağlanma Modellerinin Etkisi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara: Hacettepe Üniversitesi.
- Uluç, S. ve Öktem. F. (2009). Okul Öncesi Çocuklarda Güvenli Yer Senaryolarının Değerlendirilmesi. *Türk Psikoloji Dergisi*, 24/63, 69-83.
- Uluç, S. ve Öktem. F. (2010). Okul Öncesi Çocuklarda Güvenli Yer Senaryoları ve Kişilerarası Beklentiler Arasındaki İlişkiler. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 17 /3,139-147.
- Van Ijzendoorn, M. H., Schuengel, C., & Bakermans-Kranenburg, M. (1999). Disorganized Attachment in Early Childhood: Meta-Analysis of Precursors, Concomitants and Sequelae. *Development and Psychopathology*, 11, 225-249.
- Verschuere, K. & Marcoen, A. (1999). Representation of Self and Socioemotional Com-

- petence in Kindergartners: Differential and Combined Effects of Attachment to Mother and to Father. *Child Development*, 70,183–201.
- Waters, E. & Cummings, M. (2000). A secure base from which to explore relationships. *Child Development*, 71, 164-172.
- Waters, H. S. & Waters, E. (2006). The attachment working models concept: Among other things, we build scriptlike representations of secure base experiences. *Attachment & Human Development*, 8, 185-197.

